

Івашова Л.М.,
д.н.держ.упр., професор,
Університет митної справи та фінансів, м. Дніпро
Гучок С.М.,
студентка магістратури
Університет митної справи та фінансів, м.Дніпро

ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ МИТНИХ ПРОЦЕДУР У КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МИТНОЇ БЕЗПЕКИ: СВІТОВИЙ ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

Електронна митниця є глобальним трендом у сфері митної справи, багато країн вже інтегрувала її у свою систему або ж на шляху до цього. Основні світові практики впровадження електронної митниці на основі діджиталізації митних процедур утримують корисний досвід для України.

Так, яскравим прикладом успішного використання автоматизованих систем митного оформлення та контролю є функціонування митних режимів у США. Зокрема, у США створене якісне правове поле для електронного декларування товарів де законодавчо вирішене питання про однакову відповідальність за декларування, в якому б вигляді його не здійснювали, в електронному чи паперовому. Система митного оформлення товарів у США будується на принципах створення повного електронного опису товарів. Однією з кращих технологічних розробок американських спеціалістів є система BRASS (Border Release Screening and Selectivity), яка дозволяє проводити митне оформлення й митний контроль імпортного відправлення протягом 5–10 секунд. Це одне з останніх досягнень митниці США, яке надає змогу спрощення митних формальностей щодо великої кількості товарів на основі технологій штучного інтелекту (ШІ), зокрема, аналізу Великих даних (Big Data). Основним досягненням технології з використанням системи BRASS є застосування спеціального штрих-коду та прийняття оперативного рішення в пункті пропуску місцевими підрозділами митної служби США. Штрих-код формується зазвичай митним брокером і повторює основні характеристики відправлення [1, с. 56–62].

Загалом, принцип «дистанційного декларування» вперше отримав поширення в Японії в 1980-90-х роках на основі створення автоматизованої

системи обробки інформації про зовнішньоекономічну діяльність NACCS (Nippon Automated Cargo and Port Consolidated System), результатом якої стала можливість декларантів дистанційно декларувати товари та автоматично отримувати розрахунки необхідної суми митних платежів при імпорті чи експорті товарів. Система NACC є прикладом успішної координації та взаємодії багатьох ІТ-систем суб'єкта ЗЕД та митних інституцій, поділяється на повітряну (air-NACCS) та морську (sea-NACCS) [2]. Також, в терміналах міжнародних аеропортів Японії запроваджено систему E-Gate, що дозволяє пасажиром під час очікування багажу подавати митні е-декларації за допомогою програми для смартфонів. На основі можливостей III в цій країні впроваджено технологію розпізнавання обличчя NeoFace для нової біометричної системи реєстрації на посадку, що робить митні процедури більш швидкими та ефективними.

Розвивається процес діджиталізації митних процедур і в країнах Європейського Союзу. Так, у 2022 році Німеччина запустила нове програмне забезпечення ATLAS-IMPOST (імпортне оформлення поштових та кур'єрських відправлень), яке як веб-додаток призначене для допомоги в управлінні збільшеними обсягами митних декларацій для невеликих партій товару вартістю до 150 євро. Перевага ATLAS-IMPOST полягає в автоматизації процесів митного оформлення, що особливо вигідно для електронної комерції [3]. Партії товарів вартістю понад 150 євро, а також підакцизних товарів, щодо яких поширюються заборони та обмеження, проходять оформлення через спеціалізований додаток «ATLAS customs handling» (митна декларація з повним набором даних). На відміну від попередньої процедури декларування ATLAS, IMPOST є веб-інструментом для використання якого компанії мають спочатку подати заявку на отримання ідентифікаційного номеру в «Єдиному вікні імпорту» (IOSS-ID). Також, однією з найбільш поширених практик в Німеччині є електронний обмін даними (EDI). Це прямий комп'ютерний обмін даними між двома організаціями щодо стандартних документів бізнес-транзакцій без втручання людини.

Також, варто відзначити створення в межах ЄС Системи вантажного співтовариства (CCS), яка впроваджується за технічної підтримки французької компанії SOGET7 та дозволяє своєчасно обмінюватися даними між різними зацікавленими сторонами, а також спростити, впорядкувати і раціоналізувати

процеси вантажної логістики. CCS це «електронна мережева система для подання попередньої інформації про вантаж до того, як він буде відправлений». Загальним принципом роботи CCS є реєстрація будь-яких фактичних або прогнозованих даних про відправлення з такими характеристиками, як опис вантажу, транспортних засобів, документів, статусів і т.д. Ця система дозволяє користувачам швидко реагувати на інформацію про імпорт, щоб надати будь-які дані наступному учаснику логістичного ланцюга. Вона сприяє впровадженню Рамкових стандартів ВМО для забезпечення безпеки міжнародного ланцюга поставок. Впровадження CCS надає такі переваги: усунення неефективних ручних процесів зі значним підвищенням продуктивності для постачальників логістичних послуг; спрощення митних процедур відповідно до вимог ВМО щодо безпечної системи стандартів для спрощення процедур торгівлі; впровадження концепції авторизованого економічного оператора для покращення доступу до ринків США та ЄС шляхом надання розширеної електронної інформації про вантажі іноземним митним службам; підвищення конкурентоспроможності виробників та експортерів.

Наступним вдалим світовим досвідом є впровадження системи Єдиного вікна (SWS), яка використовується для електронного подання та затвердження відомчих дозволів на імпорт/експорт, необхідних для митного оформлення. Учасниками SWS є державні відомства, підприємства та інші установи, що беруть участь у міжнародній торгівлі. Основною частиною проекту TradeNet є Система управління митницею (CMS), яка дозволяє подавати, обробляти та затверджувати митні декларації протягом 15 хвилин, а також обробляти та затверджувати дозволи на імпорт(і експорт) та сплачувати мита в електронному вигляді. Ця система була розроблена з метою перегрупування різних відомств з точки зору оформлення дозвільних документів для сприяння торгівлі. Проект ще більше скоротив час перебування вантажів у пунктах пропуску на користь усіх зацікавлених сторін та має позитивний вплив на індекс легкості ведення бізнесу. Цікавим є також досвід електронної подачі сертифікатів походження EUR.1, SADC та ІОС в розробленій інноваційній електронній системі e-EUR.1 [4], яка дозволяє експортерам подавати онлайн-заявки на отримання сертифікату EUR.1. Основні показники друкованої форми EUR1, потім автоматично завантажуються

на веб-сайт Митної служби, що дозволяє будь-якій митній службі ЄС або іншим органам, які бажають негайно перевірити справжність сертифіката EUR.1, отримати відомості з реєстру. Ця електронна інновація виявилася надзвичайно ефективною для експортерів та дієвою у запобіганні шахрайству.

Інформаційні технології, автоматизація та передові методи відіграють важливу роль у підтримці митних процедур та операцій у сучасному міжнародному торговельному середовищі. Тому Україна спираючись на власний досвід та вітчизняні розробки має враховувати досягнення інших країн у сфері цифровізації митних процедур й активно впроваджувати інноваційні ІТК-технології у цій сфері. Сьогодні досить ефективними інформаційними механізмами удосконалення митних процедур у системі відносин «митниця – бізнес» є автоматизована електронна система «Єдине вікно для міжнародної торгівлі», що запроваджена в 2016 році. Принцип дії цієї системи полягає в тому, що документообіг між вітчизняними підприємствами, що здійснюють експортну чи імпорتنу діяльність, відбувається в електронній формі [5]. Функціонування цієї системи значною мірою підвищує рівень митної безпеки держави. Також, ще у 2020 році Держмитслужба України враховуючи позитивний досвід США та Японії, а також напрацювання науковців [6] планувала впровадження в національне законодавство та митну практику України системи «Митниця в смартфоні», або ж мобільного застосунку e-Borders, який дозволив би користувачам через смартфон отримувати всі сервіси від митниці та слідкувати за ситуацією на кордоні в онлайн режимі. На жаль війна відтермінувала впровадження цього проєкту в життя. Однак у 2023 році пілотний проєкт «Митниця у смартфоні» запустили на Закарпатті. Цей онлайн-ресурс розробили для громадян, які перетинають кордон, зокрема до цієї платформи підключений онлайн калькулятор розмитнення авто, що дає можливість подати декларацію про ввезення автомобіля чи гуманітарну декларацію онлайн, розміщені контакти всіх підрозділів митниці та митних постів тощо.

Таким чином Україна спираючись на досвід зарубіжних країн та власний досвід Україна активно розробляє та впроваджує цифрові продукти у практичну діяльність митних органів. Діджиталізація митних процедур за всіма напрямками митного оформлення та митного контролю зменшує вплив людини на митні

процедури, сприяє процесам спрощення митного контролю та митного оформлення, поліпшує якість митної справи та забезпечує митну безпеку.

Список використаних джерел:

1. Гуцул І.А. Фактори та домінанти розвитку «Електронної митниці» України. *Economy and customs and legal relations*. Ed. 8, December, 2018. С. 56–62.
2. Organizational Transformation Using Electronic Data Interchange: The Case of TradeNet in Singapore; Hock-Hai Teo, Bernard C. Y. Tan and Kwok-Kee Wei; *Journal of Management Information Systems*; Vol. 13, No. 4 (Spring, 1997) (<https://www.jstor.org/stable/i40018292>), pp. 139-165 (27 pages); Published By: Taylor & Francis, Ltd.; URL: <https://www.jstor.org/stable/40398244>
3. Офіційний сайт митниці Німеччини. URL: https://www.zoll.de/DE/Fachthemen/Zoelle/ATLAS/ATLAS-IMPOST/atlas-impost_node.html
4. Vorobyova O.; Improving customs control upon arrival of goods to the territory customs of the Eurasian economic union; *Universidad y Sociedad*, 12 (2) (2020), pp. 447-451.
5. Кримчак Л.А. Інформаційна взаємодія підприємств з митними органами. *Соціально-економічний розвиток регіонів в контексті міжнародної інтеграції*. 2018. № 29 (18). Т. 2. С. 206–210.
6. Івашова Л.М., Кийда Л.І. Діджиталізація митних процедур: сучасний стан та перспективи розвитку митної справи. *Публічне управління та митне адміністрування*. 2019. № 3(22). С. 218–230.